

יצירת טבע בהכחדה

אם נופים מרהיבים ופריחה בשיאה מרגשים אתכם; אם סלעים ומערות, ים שנושק לחוף קסום, ציפורים ובעלי חיים ימיים ייחודיים מלהיבים אתכם; אם חשקתם לברוח מהמולת העיר לטובת טיול בסביבה שלווה - זוהי העונה הטובה ביותר להגיע לשמורת הטבע חוף הבונים-דור

מאת נלי אור

בסימן הכחדה

נופי החולות בישראל הולכים ומתמעטים עקב ביקוש הולך וגדל לשטחי קרקע למגורים, תיירות ותעשייה. אלה עושים שימוש נרחב בשטחי החולות ומשנים את פני החוף, חלקם בתוכניות מאושרות, ואחרים - באמצעות כרייה בלתי חוקית של חול לתעשיית הבטון. גם שוברי הגלים מונעים מהחולות להגיע אל החופים. כך ארע שמתוך 366,000 דונם של חופים שהשתרעו לאורך מישור החוף בתחילת המאה העשרים, נותרו כיום רק 185,000 דונם. תוכניות בנייה נוספות העומדות כיום על הפרק, עלולות להפחית את השטח עד לכ-58,000 דונם! התמעטות החולות משפיעה גם על קיומם של זני צמחים ייחודיים, על בעלי חיים, שזהו בית גידולם, ועל כמויות מי התהום של אקוויפר החוף, המהווים אחד ממקורות המים הראשיים בארץ. גופים רבים ובהם: המשרד לאיכות הסביבה, החברה להגנת הטבע, רשות הטבע והגנים, קק"ל והשירות ההידרולוגי, נטלו חלק במשימה לשמר ולפתח את אזורי החוף.

הגנה על צבי הים

בין הנפגעים בתהליך פיתוח החופים הם צבי הים. כריית החולות, שהחלה עוד בשנות החמישים, נטלה מהצבים שטחי הטלה ופגעה ברבייה שלהם. בחולות שנותרו נרמסו הקינים על ידי רכבים שנסעו על החופים. גם הדייג 'תרם' את חלקו להכחדתם, אך

המפעים מכל הוא, שכל מה שרואים, בין אם מפרצים ציוריים, צדפים נדירים, שוניות, ובין אם מסלעות מעוצבות או עמקים מרהיבים - כל אלו נוצרו ללא מגע יד אדם. רק המיומנות של הטבע עשויה ליצור יופי שכזה

המיומנות של הטבע עשויה ליצור יופי שכזה. סיור באתר מהווה מקור לחוויה מהנה ומעשירה. המסלולים שיצרו במקום יתוו עבורכם את הדרך, כך שמחד, לא תפססו אף לא אחת מהאטרקציות, ומאידך, הצמחייה לא תיפגע מפגיעותיכם.

על חוקים ומסלולים

עם הגיעכם לחניון, תוכלו לקבל (ללא תשלום) דפדת מידע ובה: נקודות הציון שבשמורה, מתוארות ומוסברות היטב, מפת מסלולים: מסלול מעגלי באורך של כשני ק"מ, העובר דרך כל התחנות שכדאי לראות (ממוספר, לנוחיותכם), ומסלול נוסף, באורך של כ-4.5 ק"מ, המוביל אל מחוץ למתחם השמורה לעבר אזור המיועד לקמפינג. עוד בדפדת - חוקים שמחובתכם המוסרית לעמוד בהם על מנת שהמבקרים הבאים יוכלו אף הם להנות.

נקודות חן לאורך הטיול

● שלל צדפים

מנקודת תצפית זו תוכלו להשקיף על מפרץ משובץ צדפים, אשר נערמו מקרקעית הים אל החוף על ידי הגלים. הצדפים בני אלפי השנים, מעטרים כיום את החוף כנקודות חן.

● נוף הכרמל

כמבקרים, תוכלו להביט על הנוף הנשקף דרך קבע לתושבי מושב הבונים, מעברו השני. בשרשרת גבעות הכורכר, בצד המערבי, מצויה גבעה השוכנת במעלה מפרץ הצדפים, ומשקיפה על נוף הכרמל והחופים. בין רכס

גבוהה. שמורת הטבע חוף הבונים-דור הינה מקום בו הטבע יצר פלאים, ואתם, המבקרים, מתבקשים לשמר את היופי הזה לבל ייהרס. אמנם מדובר בחוף ים, אך כאן לא תפגשו ג'פים, טרקטורונים ואופנועים בעלי מנועים רועמים, גם לא רעש מטקות על קו החוף, גלשנים או ניחוחות בשרים הנצלים על ידי המבקרים. כאן יקבלו את פניכם רק מראות נפלאים, שישאבו אתכם לתוכם, רחשי הגלים, ובעיקר שלוה האופפת את כל מי שמגיע לשמורה.

מלבד אתר אטרקטיבי למבקרים, מהווה השמורה בעיקר בית גידול חולי יומי יוצא דופן באיכותו ובייחודו לבעלי חיים ולצמחים.

יופי טבעי במלוא הדור

דור הבונים הינה שמורת טבע חופית וימית המשתרעת על פני 4.5 ק"מ לאורך החוף. המפעים מכל הוא, שכל מה שרואים, בין אם מפרצים ציוריים, צדפים נדירים, שוניות, מערה כחולה, ובין אם מסלעות מעוצבות או עמקים מרהיבים - כל אלו נוצרו ללא מגע יד אדם. רק

האויבים הגדולים ביותר של צבי הים היו הציידים. ארצות הים התיכון ובהן ישראל, פועלות להגנה על צבי הים, באמצעות הגנה על חופי הים מפני פיתוח, ולעתים אף על ידי מניעת מעבר בני אדם בשטחים הנסגרים לצורך כך. הגליל המערבי וחוף הכרמל, שהיו חופי ההטלה המרכזיים, היו האזורים העיקריים בהם התמקדה פעולת ההגנה שהחלה בישראל בשנות השמונים. בעונת ההטלה דואגים פקחי רשות הטבע והגנים לאתר את הקינים ולהעבירם למקום מבטחים מסוגר. לאחר בקיעתם, ולעתים לאחר שהתחזקו דיים, מושבים הצבים הזעירים לים.

שמורת הטבע חוף הבונים-דור

להישג גדול זכתה השנה שמורת הטבע חוף הבונים-דור, כאשר החלק הימי שלה הוכרז אף הוא כשמורת טבע. החל מתחילת חודש מאי צפוי להיפתח האתר באופן רשמי. השמורה תמיד הייתה פתוחה למבקרים, אך בימים אלו הוחלט להצמיד אותה קדימה, כך שתוכל לקלוט קהל ולספק לו שירותי חוף ברמה

מה בסביבה

אם כבר החלטתם לבקר בחוף הבונים-דור, הנה מספר פרטים שכדאי לכם לדעת:

אתר קציות באזור:

- "אייר פרדייב" - ספורט אתגרי - הבונים, חוף כרמל, 04-6391068
- "מוזיאון המזגנה" - ארכיאולוגיה ימית ויבשתית מתקופות שונות - נחשולים, 04-6390950, 04-6395920
- "בזלטון" - גן פסלים - עין כרמל, פתוח לציבור, 04-9844377, 053-794207
- שמורת טבע נחל המערות - ליד גבע כרמל, 04-9841750, 04-984175
- "חוות מכורה", רכיבה על סוסים - כרם מהר"ל, 04-9842735, 050-381211
- מרכז מבקרים "שדות ישראל", היכרות עם עולם הפרחים - כרם מהר"ל, 04-9841758, 1-800-308830

לינה:

- קיבוץ נחשולים, קיט ונופש, 04-6399533
- כפר נופש דור (טנטורה), חוף דור, 04-6397180, 04-6399121
- כפר נופש נווה ים, 04-9844808, 04-9844872

צימרים במושב דור:

- "מול הים", 04-6398602, 052-286832
- "חופשה בכפר" (משק 3), 04-6390863, 052-667143
- "א.א. דירות נופש" (משק 15), 04-6396022
- "נופש בכפר" (משק 38), 04-6390856, 050-350888
- "הביקתה של דלילה" (משק 48), 04-6396616
- "שרה ודורון" (משק 49), 04-6399888
- משפחת עבדת (משק 50), 04-6390874
- עבדה יצחק (משק 58), 04-6399320

צימרים בעין איילה:

- "אירוח כפרי" (משק 20), 04-6397511
- "נביעות - חדר נופש" (משק 21), 04-6397024
- "חופשה בכפר" (משק 76), 04-6397028
- "אירוח קיזלר", 04-6397027
- "נענעים במושב", 04-6391556

אוכל:

- "כיסא החותנת" - עין איילה. מסעדת דגים בלב גינת קקטוסים, 04-6399317, 054-476447, בתיאום בלבד.
- "מסעדת טנטורה" - חוף דור, 065-343935
- "סופר אלונית" - צומת עופר, כרם מהר"ל (תחנת דלק "אלון" כביש 4, בכניסה לישוב) - בית קפה וסנדוויצ'ים. פתוח 24 שעות ביממה, 055-438487
- "גפילטע ביץ'" - נוה ים, על החוף ליד פארק המים, אוכל אשכנזי, 04-9843240

חירום:

- בתי מרקחת בטווח של עד 10 ק"מ מחוף הבונים-דור: בפורדייס, 04-6398650
- בזיכרון יעקב: כרמל פארם, יעקב המייסדים 63, 04-6392363
- הברון, השמורה 2, 04-6391681, סופרפארם, יעקב דגן 2, 04-6294499

באדיבות "מפה", הוצאה לאור
www.mapa.co.il

זו לרכס המקביל לו, ממזרח, נמצא עמק המרזבה. צורתו המוארכת כמרזב, היא שהקנתה לו את שמו. בתקופת החורף ניתן לראות את העמק מוצף במי הגשמים.

המנהרה הכחולה

נקודת החן הבאה בדרך היא מנהרה, שגוונה הכחול מפתיע. המנהרה נחפרה על ידי גלים עקשניים שכירסמו אזורים ברקס אט אט ולאורך שנים, עד אשר מוססו אותם והיא נפערה. באותו אופן נוצרו הנקיקים והמפרצים הקטנים.

סלעים חוליים

למרגלות הגבעה רובצים סלעים, אשר במונחים גיאולוגיים הם סלעים צעירים. מרקמם שונה מהכורכר אותו חשתם ברגליכם קודם לכן. סלעים אלה, המכונים "סלעי חוף", הם תוצר תרכובת בין שברי צדפים לחול, כשהחומר הגירי שלכד אותם לכדי סלע מכונה "פחמת הסידן".

מבט ממוקד על הסלעים שבהמשך הדרך יגלה נקיקים זעירים בעלי מבנה צינורי, שהפכו למושבים של תולעונים - חיות קטנות שבנו בסלע את ביתן.

עוד למרגלות הגבעה - טבלאות הגידוד. אלו הם משטחי סלע הנשטפים מדי פעם על ידי הגלים. התולעונים מגודדים שם את בתיהם והללו אוגרים ריכוז של מים על המשטח. מי הים האלו מאפשרים את קיומם של בעלי חיים ואצות על גבי הסלע.

בריכות מי ים חקוקות בסלע

דרך מפרץ חולי נוסף תוכלו להגיע ולטפס אל התחנה הבאה - רכס הכורכר. כאן תגלו כיצד כוחות הים ובעלי החיים יוצרים שינויים ובלאי בכורכר - מי הים המחלחלים, גליו המכים בסלע, כמו גם החיות שבנוות את משכנן בסלע ומפוררות ממנו חלקים. מי הים הממסים את הסלע יוצרים מיקוואות, וכשהמים שהצטברו מתאדים - נותרים במקום רק המלחים. גם לאדם מיוחס חלק בפירוק הסלע, חזאת עקב חציבה לצורכי בנייה.

האי הבודד והחיות ששורדות עליו

מה שהיה פעם גבעה המתנשאת מעל לפני המים, נשחק והפך במרוצת השנים לאי מישורי קטן, המגיח לפתע מתוך הים. כך נוצרה טבלת גידוד, שמעברה האחד מאכלסת תולעונים וסופגת מטי מים מן הים, ומעברה האחר - צמודה לרכס הכורכר, בעוד המשטח העליון נתון למצבי הגאות והשפל של הים.

בצפייה מקרוב תיתקלו בבעלי חיים שהתאימו את עצמם פיזיולוגית בכדי לשרוד בסביבת מחייתם זו. לשם כך היה עליהם לעמוד איתנים מול הרטיבות והיובש, ולהיאחז בסלע בעת מתקפת מטי המים.

צמחים לוחמניים החיים בתנאי מאבק

גם לחולות קיימת צמחייה אופיינית אותה

תוכלו לראות בהמשך דרככם. הצמחים, כמו גם החיות השוכנות בסביבה, נאלצו להתמודד עם תנאי הסביבה ולהשתנות כדי לשרוד בה. אם מבחינים בתנאים האקולוגיים הקשים של בית הגידול בקרבת הים: רוחות עזות, רסס תמידי של מלח וקרינה עוצמתית של השמש – ניתן להבין מדוע רק זנים מסוימים של צמחים יכולים להשתרש בו. הצמחים השונים, ובהם: הציפורנית הבשרנית, חבצלת החוף וסביון יפו, פיתחו לעצמם אמצעי הישרדות, כגון: שערות המגנות עליהם מגרגרי החול, שכבת שעווה המונעת מרסס מי המלח (ובייחוד נתרן, כלור, בורון ומגנזיום) לחדור אליהם בכמות שתגרום נזק וכן עלים בשרניים היכולים לאגור כמות גדולה של מים בטרם יחלחלו אלה במהרה לחול. ההתחממות האיטית של הקרקע והאוויר באביב, הם שמעכבים את עונת היקיצה של צמחים אלו ביחס לצמחייה בפנים הארץ.

ציפורים חגות מעל ושרידים עתיקים מתחת

מהרס נינתן להשקיף על השחפים המתעופפים לאורך החופים בכל עונות השנה. בחוף מתעופפות לכיוון זה גם להקות הקורמורן. אם תפנו את מבטכם למורד – יעמדו לנגד עיניכם שרידיה של ספינת משא שעלתה על שרטון בדרכה לישראל. בהמשך המסלול תוכלו לראות שרידים נוספים, הפעם של מחצבות כורכר עתיקות יומין. הללו שימשו להקמת הישובים הסובבים את חוף הבונים בדרכי חציבה פרימיטיביות ומרתקות. מהמחצבות ניתן ללמוד כיצד בנויות שכבות הכורכר.

צמחים, פרחים ובעלי חיים

בהמשך הדרך סדורות חגורות פרחים מדורגות במרחק מן המים, אשר נוצרו באופן טבעי על פי יכולות ההישרדות של הצמח. כל צמח התמקם בסביבה בה הוא יטיב את סיכוייו להתפתח, כשבפסגת הגבעה מתמרים הרגישים שבצמחים. בין זני הפרחים הרבים: קריתמון ימי, עדעד רותמי וערר כרתי, אגרופירון סמרני, עדעד תכול, הלוטוס המכסיף, סירה קוצנית, מתנן שעיר וקורנית מקורקפת. די בשמותיהם כדי לצייר בדמיון את המראה הססגוני: אלת המסטיק, צמרנית הסלעים, צמחי בצל, פקעות אחי-אירוס מצוי, סחלב פרפרני וצבעוני ההרים. ואם לא שבעתם מיפי הצומח, הרי שבהמשך הדרך, לעבר גבעת הפרחים, תמצאו שטיח צבעוני של פרחי בר מוכרים: לוטם, כלנית, רקפת, נורית וצבעוני. ולצידם מלבליים גם פרחים ייחודיים יותר, כדוגמת

הסחלב והדבורנית. אל תופתעו אם במקרה תפגשו בדרככם גם את העפרוני המצויץ או הנמייה המצויה...

כמעט התחנה האחרונה

לאה החוזרים מפיצול המסלולים לכיוון היציאה, מחכות שתי תחנות נוספות. האחת – שרשרת בארות חצובים ושרידי שקתות מאבן, אשר שימשו את התושבים הקדומים לאגירת מי תהום, לשתיה ולהשקיה. התחנה האחרונה היא נקודת תצפית לעבר המרזבה שפגשתם בתחילת דרככם, ממנה ניזונים עופות שונים. אם הגעתם עד לכאן, תוכלו להתפנק במזנון הנמצא בקרבת החנייה, ולהתרענן במקלחות הפתוחות, השירותים והברזיות, המצויות במתחם המזנון. אם המשכתם במסלול השני לכיוון תל-דור וקיבוץ נחשונים, ובחרתם להישאר באזור הקמפינג – תוכלו להסתייע בשירותי ההסעדה של המזנון ביום ובלילה.

סביבה ידידותית

האזור הסובב את השמורה מספק אטרקציות ופעילויות רבות, גם לכמה ימי טיול. בסמוך לשמורה נמצא מועדון הצניחה של הבונים, תל דור, מוזיאון המזגה, שמורת נחל המערות, שמורת נחל התנינים, חיבר כרמל וכמובן פארק הכרמל. מרכז ההדרכה כרמל מקיים סיורים מודרכים בנושא החי והצומח בחוף החולי והסלעי. השמורה, המטפחת את שהולך ומתפוגג במקומות כה רבים בארץ לרוב בשל חוסר מודעות לאיכות הסביבה, נותנת מענה לכל החפץ לצאת מהשיגרה הלחוצה ולספוג אווירה אחרת. בין אם בחרתם בטיול משפחתי עם הילדים, מסע קבוצתי עם חברים או טיול זוגי רומנטי – על כולכם וודאי יפעל הקסם המרגיע של הטבע.

חוק איסור שימוש בטרקטורונים ואופנועים בחופי ישראל

בשנת 1997 נחקק חוק איסור נהיגה ברכב על חוף הים, התקף לגבי כל חופי ישראל. בין הרכבים האסורים: טרקטורון, ג'יפ או רכב שדה דומה, וכן אופנוע (למעט אופניים). השר לאיכות הסביבה רשאי להסמיך מפקחים לעניין חוק זה, והללו רשאים לדרוש מאדם שיש חשש כי עבר על החוק להזהרות בפניהם, ולהציג מסמכים הקשורים לקיום הוראות החוק. סמכויותיו של המפקח במקרים אלו יהיו כשל קצין משטרה, לרבות חקירה ובקשת צו חיפוש מבית המשפט. החיפוש ייעשה בנוכחות שוטר. העונש הניתן עבור עבירה על החוק מתחיל בקנס ועד לשלילת רישיון, בהתאם לחומרת העבירה. תנועת רכבים וסלילת דרכי עפר עבור, גרמה לנזק רב בשמורת הטבע דור הבונים – בתי הגידול ניזוקו, צמחים ובעלי חיים נרמסו, פגיעה אקולוגית ונופית נגרמה בשל הידוק הקרקע. לשם כך, בשנת 1998 הוקמה גדר בטון התוחמת את שטח השמורה ומונעת כניסת רכבים. במקביל, החלו פעולות לשיקום החי והצומח. בניסוי שבדק את תוצאות השיקום עד לשנת 2000 – לא נמצאה התפתחות מספקת. אחת הסיבות לכך נעוצה, כפי הנראה, בתנאי הניסוי (למשל: עונה מוקדמת מדי). בסוף שנת 2000 הוחלט לנקוט בשיקום אקטיבי של הצמחייה ושל בתי הגידול.

מידע נוסף ניתן לקבל בשמורת טבע נחל מערות. לפרטים: 04-9841752 ובמקד של רשות הטבע והגנים: 02-5005444.